

Nyhedsbrev til Ole Rømers Venner

Forening til udbredelse af dansk astronomis historie
med særligt henblik på Ole Rømers liv og gerning

Ole Rømers Venner, Kroppedal Museum, Kroppedals Allé 3, 2630 Taastrup

Nr. 35

Marts 2008

Nyt fra museet

Den faste udstilling om Ole Rømer og dansk astronomi er ved at blive genopsat. Der arbejdes i øjeblikket på højtryk med at gøre lokalerne i stand og sætte udstillingen op. Den genåbner i de gamle lokaler lørdag den 15. marts sammen med en middelalderudstilling "Bønder, Stormænd og Skidne Grumkarle". Rømervennerne er specielt inviteret til åbningen, og vi håber at se rigtig mange af jer på dagen.

Karin Tybjerg om Heron

Som nævnt i indkaldelsen vil Karin Tybjerg efter generalforsamlingen holde foredrag om et af sine specialer, Heron af Alexandria. Han var aktiv i det første århundrede efter Kristus og skrev om mekanik og matematik. Hans afhandlinger dækker en fantastisk vifte af felter fra geometri og landmåling over katapult- og kranbygning til vinsmagningsmaskiner og automatiske teatre. Hans arbejde er dog mest blevet brugt som kildemateriale for mere berømte forfattere. Karin vil i sit foredrag argumentere for, at Heron ser mekanikken som en form for viden, der ikke kun er teknisk orienteret, men som også kan konkurrere med matematik og filosofi. Han går ind på centrale områder inden for matematikken og filosofien, f.eks. hvad der udgør et bevis, eller hvordan man opnår det gode liv. Mekanikken er – i Herons fremstilling – en systematisk form for viden, som kan stå mål med og endda overgå filosofi og euklidisk geometri.

Ole Rømer – videnskabsmand og samfundstjener

I forrige Nyhedsbrev blev det meddelt, at alle, som kunne skaffe nye medlemmer til Ole Rømers Venner, ville deltage i udlodningen af to eksemplarer af jubilæumsbogen "Ole Rømer – videnskabsmand og samfundstjener". Der er imidlertid ingen, som har reageret på opfordringen, så tilbudet gælder stadig, og vi håber faktisk at komme af med bøgerne.

Ny struktur for museets repræsentantskab

Kroppedals repræsentantskab består af 45 medlemmer fordelt på 3 grupper: Folkelige foreninger, institutioner og lignende samt personlige medlemmer med særlig faglig indsigt og/eller interesse for museet.

Siden museets etablering i 2002 har repræsentantskabsmedlemmernes interesse for at deltage i de årlige møder været vigende, og det er museumsledelsens opfattelse, at repræsentantskabsmøderne ikke fungerer efter hensigten. Der holdes et årligt fællesmøde, som ikke inviterer til diskussion og meningsudveksling, fordi alle fagområder altid er repræsenteret, og der kun er begrænset tid til rådighed. Der arbejdes derfor med at erstatte repræsentantskabet med faglige råd for arkæologi, historie, astronomi og arkiver. Disse råd skal hver omfatte et passende antal personer med erfaring og indsigt i området og det skal være muligt

efter behov at invitere flere med. Ole Rømers Venner og KAF, Københavns Astronomiske Forening, repræsenteres i det astronomiske råd med hvert et medlem. De øvrige rådsmedlemmer udpeges af de respektive faglige enheder og godkendes af museumschefen.

De enkelte råd mødes 2 - 4 gange årligt, men kan i øvrigt mødes efter behov. Derudover holdes der et årligt møde, hvor alle rådene deltager.

Dette er i store træk bestyrelsens oplæg til fornyelse af repræsentantskabet. Det bliver sendt til høring i repræsentantskabet, og det skal behandles på næste møde i slutningen af maj.

Boganmeldelse

Jan Teuber: Himlen set fra Jorden; Gyldendal 2008, 193 s., kr. 299,-

Uddrag af anmeldelse i Politiken, lørdag 23.2.2008; Bogtillægget, s. 10-11.

Forestillingen om universets begrænsning er lige så vanskelig som forestillingen om dets uendelige udstrækning. Jeg har det dog sådan, at forestillingen om det uendelige univers er mest befriende.

Med den tanke i baghovedet er det en enestående fornøjelse at sidde i en lænestol med Jan Teubers 'Himlen set fra Jorden' og rejse ud i rummet. Opslag for opslag får man den ene åbenbaring efter den anden om universet, hvori Jorden blot er at ligne med et støvkorn.

Ny teknik i observatorierne på Jorden og i rummet med avanceret computerbehandling har de senere år revolutioneret fremstillingen af billeder af universet omkring os. Superteleskopers nøjagtige eksponeringer i dagevis af bittesmå brudstykker af himlen har afsløret en ufattelig skønhed og detaljerigdom.

Samtidig har rumsonder taget nye nærbilleder af elementerne i vores solsystem. Jan Teuber har med omhu samlet nogle af de senere års mest opsigtsvækkende billeder i bogen. Ligesom man tror, at nu kan det ikke blive vildere, kommer næste billede, og næste igen. Man bliver målløs.

Bogen (25 x 35 cm) er enkelt bygget op med masser af store billeder og fremragende, informative billedtekster uden overflødig fedt.

Hvis du ikke har denne bog, så køb den eller ønsk dig den! Den er et mirakel af en bog, som enhver vil have glæde af. God fornøjelse på rejsen.

Musical om Ole Rømer

Nyt Dansk Musikteater har premiere på en musical om Ole Rømer, Stjernernes Nat, fredag 20. februar 2009 i Musikhuset Aarhus. Den iscenesættes af Daniel Bohr, og fredag 27. februar 2009 kan den opleves i Falkonersalen i København. Den skal på turné landet rundt frem til 15. april 2009. Året 2009 er jo udnævnt til Astronomiens År. Billetter kan bestilles på BILLETnet.

Mindeord om Per Barner Darnell - 27. december 1918 - 28. december 2007

Endnu en god ven, som i høj grad medvirkede til etableringen og driften af Ole Rømer Museet, er gået bort. Kort før jul 2006 døde statsskovrider E. Laumann Jørgensen, og kort før nytår 2007 dyrlægen og amatørastronomen Per Barner Darnell. Den 28. december sidste år, dagen efter sin 89. fødselsdag, gik Per Darnell bort, ramt af et hjerteslag.

Per Darnell tjente, indtil sin pensionering, det daglige brød først som dyrlæge ved Statens Seruminstitut og senere som laboratorieførstander ved Levnedsmiddelkontrollen i København. Her var han eksempelvis ansvarlig for al kontrol af mælk, der blev leveret til byen. Når folk var blevet syge af et eller andet, som de havde spist på en af byens restauranter, var det som regel også Per Darnells opgave at finde årsagen hertil. I denne profession var han en meget dygtig og skattet bakteriolog.

Men det var inden for et helt andet område - nemlig Rosenborgs vidunderlige planetmaskiner, opfundet af Ole Rømer - at jeg lærte Per og hans søn Poul at kende, hvilket blev starten på et mangeårigt venskab med dem begge.

Disse to var det ideelle makkerpar, da jeg - nok så frimodigt - tilbød Rosenborgs daværende direktør, Mogens Bencard, at Ole Rømer Museet vederlagsfrit ville undersøge og restaurere de to kongelige maskiner: Formørkelsesmaskinen og Planetmaskinen. Per var utrolig vidende om astronomihistorie og Poul ikke mindre kyndig som maskiningeniør og teknikhistoriker. De tilbød ganske uden beregning at forestå dette arbejde, og fra Rosenborgs side takkede man til min store overraskelse og glæde ja til forslaget. Maskinerne fik i al hemmelighed midlertidigt domicil på den anden side af Øster Voldgade, på Københavns Universitets Astronomiske Observatorium. I et sikret kælderrum på observatoriet blev maskinerne igennem to år undersøgt og restaureret.

Da dronning Margrethe indviede Høje-Taastrup station, fik hun i borgmesterens repræsentationslokaler lejlighed til ved hjælp af maskinerne at beundre Ole Rømers snilde og opfindsomhed og det fremragende restaureringsarbejde. Dronningen var i høj grad interesseret og imponeret.

Men ikke nok med det - kort efter gav Velux Fonden 1,8 millioner kr. til fremstilling af replika af de to himmelmaskiner, således at publikum kunne få lov til at dreje på disse, hvilket man jo ikke må på de originale maskiner på Rosenborg. Dette arbejde foretoges af konservatorerne Søren Andersen og Peter Henriksen med de to Darnell'er som supervisorer. De to kopier fik plads på museet, hvor de stadig befinder sig til stor gavn og glæde for de besøgende.

Da Aarhus Universitet udskrev en prisopgave med emnet "Rundetaarn som astronomisk observatorium", dannede Per, Poul og undertegnede en troika, som i fællesskab besvarede opgaven. Afhandlingen belønnedes med to guldmedaljer og en sølvmedalje - vistnok en danmarksrekord!

Professor Bengt Strömngren var fuld af lovord over afhandlingen og lovede at ville fremme en udgivelse via Carlsberg Fondet. Desværre døde han, inden dette kunne realiseres, men i stedet trådte Velux Fonden atter beredvilligt til og sponserede udgivelsen af trebindsværket Dansk Astronomi gennem 400 år, hvor foruden "troikaen" yderligere to astronomihistorikere medvirkede, nemlig Kjeld Gyldenkerne og Per Friedrichsen.

Per Darnell må regnes som Danmarks fremmeste og mest professionelle amatørastonom. Ordet amatør betyder en person, som elsker, hvad han/hun beskæftiger sig med. Ordet dilettant har som bekendt en ganske anden nuance. Og Per Darnell var langt fra dilettant.

Endnu en guldmedalje modtog han - Tycho Brahe Medaljen fra Bodil Pedersen Fonden for sit store engagement som skribent og læremester i astronomi samt for at fremme den almene interesse for denne videnskab. Mange unge vordende amatør- og professionelle astronomer har nydt gavn af hans viden og behagelige væremåde. Hans artikler og indlæg i tidsskrifter - ikke mindst Astronomisk Tidsskrift - er mangfoldige og legendariske. Selv var han oplært af blandt andre den noget kontroversielle astronom Carl Luplau Janssen, og han havde i sin ungdom ofte sin gang på dennes observatorium på Dronning Olgas Vej på Frederiksberg.

Hvad angår den observerende astronomi var det specielt det indre solsystem, Per Darnell specialiserede sig i. Især måneobservationer var et hovedemne for ham. Han er vistnok den første, som observerede gas-udladninger fra Månens overflade - "Månen prutter!", som han nok så bramfrit udlagde sin opdagelse.

Per Darnell var i mange år leder af Astronomisk Selskabs sektion for observation af måneokkultationer (dvs. tidtagning for stjerners forsvinder om bag Månens skyggeside). Han var endvidere primus motor for oprettelsen af en historisk sektion, som han ligeledes ledede.

Et par ord, som mange gange er faldet mig ind, hver gang jeg tænker på Per Darnell, er ordene "ejegod" og "gavmild". Det bruges nok ikke så meget af de yngre generationer, der snarere hylder begreber som: "Elsk dig selv!" og "Lad ikke noget gå fra dig!" Sådan var Per langt fra. Han var altid parat til at give, at dele og at forære.

Kære Per - hvor du nu end måtte være. Gid du i den verden i det uendelige Univers, hvor du nu befinder dig, må opholde dig et sted, hvor du kan få noget af alt det tilbage, som du har givet os!

Din ven Claus

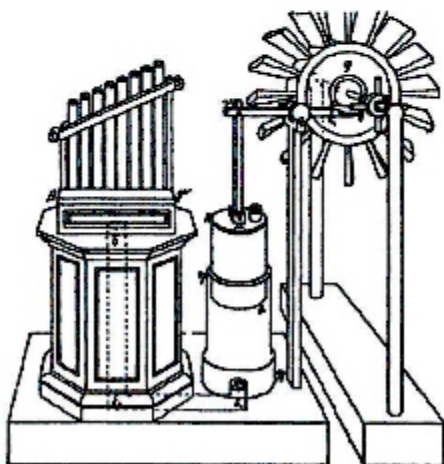
Praktiske bemærkninger

Bemærk medlemsnummeret på forsiden af konvolutten, brug det når du betaler kontingentet, det vil lette kassererens arbejde med at opdatere medlemsfortegnelsen.

Venneforeningen kan spare en del penge ved at udsende nyhedsbrevene elektronisk, det koster nemlig ikke noget i porto. Til gengæld har man besværet med selv at printe dem, hvis man alligevel vil have dem på papir. Send en mail til olehen@vejrmolle.dk, hvis du i fremtiden vil nøjes med en elektronisk udgave af nyhedsbrevene. De ligger allerede som pdf filer på vores hjemmeside, men vil selvfølgelig blive afleveret direkte i din elektroniske postkasse.

På gensyn til udstillingsåbningen den 15. marts eller til
generalforsamlingen den 8. april.

God Påske

Heron's vindorgel

Heron's dampmaskine